

PÁNDY TAMÁS

Dr. Széky Endre Pestszentimre Történeti Társaság

Tulajdonképpen minden az 1968-as Fekete-fehér Igen-nem TV-vetélkedővel kezdődött. Édesapámat kísértem el, akit mint nagy tudású magyar-, történelem-, földrajz szakos tanárt tartottak számon a vetélkedő helyi szervezői. Ők a Pestszentlőrinci Állami Gimnázium, illetve a Sárospataki Református Tanítóképző tanári katedrájáról ismerték meg a helyi történelem iránti vonzódását. Mivel a próbavetélkedőn fia sem vallott szégyent, engem is meghívtak az élő adásra. Ott lettem lokálpatrióta. Két mester fogta a kezem – édesapám a hely szellemének meséivel és gyűjteményének kincseivel, valamint dr. Széky Endre református lelkész tettekkészségével, Pestszentimre iránti elkötelezettségével – vezetett ebbe a helytörténeti „dzsungelbe”. Elvesztésük még jobban megérlelte bennem, hogy kell egy csapat, egyedül csak részeredmények érhetők el. Korábban a Hazafias Népfront keretei adtak lehetőséget arra, ha valaki valamit szeretett volna tenni a közösségért. Minden elképzelés megvalósítását hosszas engedélyezési procedúrák előzték meg. Az egyedi ötletek keresztülvitele rendszerint elsikkadt, az imrei témák különösen nehezen nyerték meg a vezetők és a felettes szervek támogató jóindulatát.

Pestimre Története Bizottság

Régóta érlelődött a gondolat, hogy végre főnök és engedélykunyeralás nélkül lehessen Pestszentimréért tenni. Ennek volt az első lépése az „önálló” névvel megalakult Pestimre Története Bizottság (PTB). Saját

maga választotta névvel dolgozhatott végre egy tucatnyi ember azért, hogy valami előrehaladás lehessen Pestimre életében – ekkorra már elfogytak a központi pénzek és persze, hogy a végekre nem jutott. Első nagyobb tevékenysége ennek a kis csapatnak a Magyar Hősök Emlékművének méltó helyre juttatása volt. A teljes felújítás és az emlékmű valóban megillető helyre állítása nagy tetszést váltott ki a helyi lakosokban. Az avatás dátuma 1988. március 15-e volt, nem véletlenül. A figyelmetlen népfronti vezetés, nagy botrányt csapott, hisz aznapra szinte „kijárási tilalmat” rendeltek el országszerte, mi pedig köztérre óhajtottuk vinni a „tömegeket”. Annyira bátrak nem voltunk, hogy valóban meghívjuk az eseményre a „népet”, megelégedtünk a létrehozók megjelenésével, bár az emlékmű előtt mindegyikükről videofelvétel készült. Jellemző a korra, hogy Pestimrén már évek óta nem láttunk rendőrt, ekkor kettő is „egészségügyi” sétáját végezte a téren, illetve két ballonkabátos „csőre töltött” nyomozó is éppen arra járt. Ezután nem sok bábér termett az önálló csapatnak. Ez abban is megnyilvánult, hogy nem törődtek velünk, végre nyugodtan végezhetjük a magunk által eldöntöttöket. A krónikás elérkezettnek vélte 1989 májusában az időt, hogy nagy nyilvánosság előtt bejelentse: felosztatja a PTB-t, kilép minden eddigi szervezet keretéből.

Az alapítás

Az eseményen ismerkedtem meg dr. Mayer Lajos diplomata-jogász-szal. Hosszú hetek-hónapok beszélgetései alakították ki az új – csak pest(szent)imrei – civil egyesület arculatát, belső tartalmát, jogi formáját. Az akkori idők változásai naponta adtak reményt, vagy keserítették meg elképzeléseinket. Mindketten eltökélten hittünk abban, hogy szükség van egy olyan önálló egyesületre, amely lakossági érdekvédelmet ad, megpróbálja az imrei leszakadást csökkenteni, s emellett végre tényleg felderíti a település múltját, és ezt átadja a helyi iskolásoknak, tanáraiknak, illetve a lakosságnak. A „Dr. Széky Endre Pestimre Történeti Társaság” egyesület tervezett nevében a „történeti társaság” védőhálót jelentett, hiszen akkor még csak a szele érződött a hatalomváltásnak, s féltünk, hogy nem engedélyezik a bejegyzést. Akkoriban még a helyi tanács véleménye dominált.

A sokéves tapasztalatok félelme miatt nem mertünk korábban előrukolni a megalakulással, csak októberben. A törvények 10 személyben minimálták az alapító tagok számát. Az utóbbi időkben sokan vélik úgy, hogy a Széky Társaság alapító tagjai voltak, ezért leírom ennek a bátor csapatnak a névsorát:

- Aranyvölgyi Attila: az alakuló közgyűlés előtt kilépett a vezetésből;
- Fehér Éva: friss érettségivel felvételt nyert a jogi egyetemre, ma bíró;
- File Gyuláné: férje korai halála után nem vállalta tovább aktív szerepét;
- Ilku János: ma is meghatározó tagja az operatív vezetőségnek;
- Kispál Sándor: benne a legaktívabb intézőbizottsági tagunkat vesztettük el;
- Kolesza János: szinte a megalakulás után örökre eltávozott közülünk;
- Kolesza Sándor: korai kilépésével hiány keletkezett az IB munkájában;
- dr. Mayer Lajos: alapító titkárunk diplomáciai szolgálatai miatt többször igazoltan távol volt;
- Mike Katalin: a bölcsészkar mellett nem tudott velünk is tartani, ma az USA-ban él három gyermek édesanyjaként;
- Pándy Tamás: alapító és jelenlegi elnöke a Széky Társaságnak.

Az alapítás „történelmi” eseménye 1989. október 5-én zajlott le a Szélső utca 89/B. számú házban. A „Dr. Széky Endre Pestimre Történelmi Társaság” alapszabályát Mayer Lajos alkotta meg. Széky Endre neve az imrei közéletért vállalt, 60 éves imrei munkássága kapcsán merült fel. Háromszor épített templomot a református híveknek, országos hírű dalárdát és műkedvelő gárdát kovácsolt a pestszentimreikből, cserkészcsapatot alapított. Létrehozta Magyarország legnagyobb református szeretetotthon-együttesét, mindenki számára nyitott kultúrházat alakított ki a Vasút utcai épületben. Több évvel halála után is töretlen a népszerűsége. Több, hasonló – közösségért tevékenykedő – imrei közül azért is volt egyöntetű a nevének választása, mert ő indította el a szervezett pestimrei helytörténelmi kutatást.

Az alakuló közgyűlés

Széky Endre özvegyének engedélyével a birtokunkban október 10-re hívtuk össze Pestimre háború utáni első civil egyesületének első, (alakuló) közgyűlését. A Pestszentimrei Községi Ház, a PIK nagyterme megtelt imreiekkel, és a forró hangulatú este végére több mint 100 tagot regisztrálhattunk. Az új tagság megszavazta az intézőbizottság tagjait és dr. Mayer Lajost titkárnak, Pándy Tamást elnöknek választotta meg. Számunkra is meglepetéssel szolgált a nagyfokú érdeklődés. Ekkor értettük meg, hogy milyen sokan szeretnék az előrelépést, a változtatást, a helyi ügyekbe való aktív beleszólást.

A Pestszentimre név visszavétele

A sikeren felbuzdulva népgyűlést szerveztünk november elejére a PIK-be, a Pestszentimre név visszavételére és a településrészi önkormányzat létrehozására. Megdöbbenően sokan jöttek el, szinte az előtér is megtelt. (Ekkor már közel 300 tagot számlált egyesületünk.) A településnév visszavétele egyöntetű szavazással dőlt el. 1990. IV. 10-én hivatalosan is visszaszereztük a „Szent”-et a „Pest” és az „Imre” szavak közé. A „helyi önkormányzás” akkori kusza törvénytervezetei (és a hosszúra nyúlt előadás) nem nyerték meg a hallgatóság egyértelmű tetszését, ezért az IB. elnapolta a döntést a kérdésben.

A Széky Társaság megalakulása előtti tervezgetésben annyi ötlet merült fel, hogy magunk sem hittük lesz-e olyan hosszú a társaság „élete”, hogy a tervek valóra válhassanak.

Országzászló és II. Világháborús Emlékmű

A következő évek büszkeséggel tölthették el a Széky Társaságot, minden megvalósított terve a lakosságot szolgálta, Imre felemelkedését próbálta előtérbe állítani. 1990. augusztus 20-án felavattuk – Virág Gyula és az imreiek segítségével – Magyarország 1945 utáni első országzászlaját, a Pestszentimrei Demokratikus Országzászlót. Az önkormányzat által 2001-ben betiltott, majd egy évvel később engedélyezett „II. Világháború Pestszentimrei Áldozatai Emlékmű” avatásának fővéd-

nőke Göncz Árpád köztársasági elnök volt. Régi adóságot törlesztettünk azokkal a családokkal szemben, akik hozzátartozójukat veszítették a viláégésben. Még 1990-ben megterveztük azt a kegyeleti emlékhelyet ahová elhelyezhettük a fenti alkotásokat. A korábban említett magyar hősök I. világháborús emlékoszlopát az egyik, a II. világháborús emlékművet a másik oldalra helyeztük, míg a központban az országzászló maradt.

Tettük a dolgunkat...

A látványosabb tevékenység mellett azonban „kisebb” eredményeink is voltak. Múltat, jelent idéző képeslapokat adtunk ki. PESTSZENTIMRÉÉRT Díjat alapítottunk. Elindítottuk – a PIK-kel közösen – az általunk kezdeményezett Pestszentimrei Napokat. Tovább gyarapítottuk Pándy Árpád magángyűjteményét, jelentős hang-, videó- és fotóarchívumot tartunk karban. Létrehoztuk a „Pestszentimréért Alapítványt”. Társult tagjai lettünk a Budapesti Városvédő Egyesületnek – a Ráday Mihály vezette csapat több kiállításunknak adott otthont a VI. kerületben, ezekről a TV-k is felvételt készítettek. (100 éves mozi; Pestszentimre 100 éve; 40-es villamos). Emléktáblával jelöltük meg az első református szeretetház épületét, reliefes emléket állítottunk Krepuska Géza orr-fül-gége-professzornak, a róla elnevezett sétány első házán. Tablót készítettünk a Pestszentimréért Díjban részesültekről, a 10, majd a 15 éves társaság intézőbizottságáról. A 15 éves évfordulóra az IB-tablón megmutattuk az alapító tagok arcvonásait is. Felavathattuk a pestszentimrei Ügyfélszolgálati Iroda (ÜSZI) helyiségeiben a „Pestszentimre Története Állandó Kiállítást”. Legutóbb a Szent Imre szobor (Fresh’ Ottó alkotása) fűződött a nevünkhöz.

Legnagyobb „látogatottságú” rendezvényünket az M0 elleni tiltakozás váltotta ki. A PIK-ben még a csilláron is lógtak, de legalábbis a színpadon is zsúfolt volt a „nézőtér”. Komolyan védelmeznünk kellett az akkori polgármester testi épségét. Az 1991-ben lerajzolt nyomvonal, melyet a „Széky társasági változatnak” neveztek ma a megvalósítás stádiumában van.

Pestszentimre története

Közben természetesen nem felejtettük el a „történeti” szót sem a társaság nevéből. Megjelentettük a „Falú a Városban – Pestszentimre” könyvet, majd a „100 éves falú a Városban – Pestszentimre” monográfiát, valamint megírtuk a Pestszentlőrinc – Pestszentimre Olvasókönyv imrei részét. Emlékbélyeget adtunk ki Pestszentimre 100 éves évfordulójára, bélyegen jelentettük meg a Pestszentlőrinc–Pestszentimre címerét, melyen az imrei címerpajzs fő motívumait, elrendezését a címerpályázatunk nyertes alkotásából „kölcsonózték”. Elsőként készítettük el a kerület címeres zászlaját. Korábban cikkeket is közölt tőlünk a helyi sajtó, hosszú éveking gyümölcsöző kapcsolat volt a PIK-vel, évente több kiállítást is rendeztünk a falai között, újságot, naptárt adtunk ki közösen. Sok találkozót szerveztünk, pl.: polgári iskolásoknak, cserkészlányoknak...

Több tervet is kidolgoztunk az elviselhetetlen forgalom elterelésére, a tiszta levegő és a relatív csend megőrzése érdekében. Mi fogalmaztuk meg először, 1991-ben a belső (ipartelepi feltáró-, Európa-munkáskörút néven is közismert) kerületek közötti út gondolatát is.

Keretek közt, de önállóan

A 15 év során a Széky Társaság mindig a törvényi keretek között dolgozott, kialakította működési rendjét, adminisztrációját, pénzügyi rendszerét. Az alapszabályunkban a törvények változása adott csak újat, illetve a közhasznúvá válás követelménye. A Fővárosi Főügyészségnél a Széky Társaság 10 évről a beszámoltatáskor komoly elismerésben volt részünk. Emblémát, zászlót, új színes igazolványokat hoztunk létre, adtunk ki. Díszes, köszönő emléklapokkal próbáltuk megjutalmazni a közösségért végzett munkát. Így jutottunk el Göncz Árpádhoz is a Parlamentbe, a világháborús emlékmű avatása után.

Az Intéző Bizottság tagjai Imre egy-egy területének „gazdái”. Minden hónap első csütörtökjén tartja ülését az IB, az ÜSZI helyiségben az önkormányzat engedélyével, a nyári és újévi időszak kivételével.

Visszatekintve az elmúlt másfél évtizedre sok szép eredményt mondhat magáénak a Széky Társaság, de szinte mindegyiket komoly „harc” előzte meg. Az éppen aktuális „hatalommal” harcot kellett vívni azokért

a célokért, melyek meghaladták a társaság hatókörét. Nem kaptunk engedélyt ahhoz a tervünkhöz, hogy emlékművet állíthassunk a világháború áldozatainak, vagy nem kellett a Kisfaludy–Nemes utca sarkán a lebontott óvoda helyére ingyen felajánlott Millenniumi Emlékpark: (Pihenőpark, sétatér, védett, európai szabványú játszótér, szoborpark, virág-régió, valamint a közlekedést megkönnyítő két új sáv, közúti jelzőlámpa-áthelyezés stb. 10–12 millió forint nagyságban, 3 hónapos elkészítési határidővel.) Ez sajnos nem a teljes lista.

Sikertelenségeink

Természetesen sok tervünk maradt megvalósítatlan. Tizenöt év alatt sem sikerült elérnünk, hogy országos védelem alá vegyék Magyarország első beton épületét, a Krepuska kastélyt. Még azt sem sikerült elérnünk, hogy helyi védelemben részesítse az önkormányzatunk. Egyetlen imrei épület sem élvezi ezt a kerületi titulust, pedig itt van a kerület legöregebb, körülbelül 200 éves épülete és az 1870 körül épített Lóvmajori vályog cselédház – az önkormányzatunk tulajdonában lévő épület, mely az első községházának és az első óvodának is helyet adott dózerolásra ítéltetett. Ezek után nincs esélyünk arra sem, hogy megóvjuk a lebontástól az igen szegény lakosságunk fillérjeiből – közadakozásból – vásárolt öregek napközijének épületét, eredeti funkciója szerint a (második) pestszentimrei községházát.

Nem sikerült megszerveznünk az imrei iskolákban a helytörténet oktatását, az állandó kiállításon tartandó bemutatókat, melyekre a NAT szerint kidolgoztunk egy oktatási formát.

Sajnos a sok ígéret ellenére ma sincs önálló helyisége a Széky Társaságnak. A Pestszentimre Gyűjtemény anyaga magánházakban van elhelyezve.

A kudarcok ugyan elkeseredést szültek, de az újabb feladatok száműzték a sötét gondolatokat. Rengeteg erőt adott a megismert pestszentimrei történelem, a pestszentimrei emberek tevékenysége, településükért vállalt áldozataik felidézése. Ezekért az emberekért érdemes harcba szállni. Ők is ezt tették, ennek az eredménye az, hogy egyáltalán itt tart ez a nagyon szegény, többszörösen hátrányos település.

Pestszentimrei Városrészi Önkormányzat – „Falukép” újság

Terveink ugyan számosak, de eredményeink sem elhanyagolhatóak. Jóleső érzéssel lehet megmutatni az országzászló és a két háborús emlékmű együttesét, az emléktáblákat, vagy a kiadványainkat, képeslapjainkat, emlékbélyegzéseinket, a munkásságunkról szóló újságcikkeket. 2004-ben is ünnepelhettünk: legújabb, három és fél éves küzdelmünk eredményeként létrejött a településrészi önkormányzat. Sikere rajtunk nem fog múlni, bár a 11 tagú testületben csak egy képviselővel vehetünk részt. A kerület önkormányzatán függ eléri-e célját ez a helyi testület, a gyakorlatban megkapja-e azokat a jogosítványokat, amelyek előbbre vihetik Pestszentimre sorsát. Falukép címmel periodikát jelentet meg a Székely Társaság Pestszentimréről, napi gondjairól, történeti eseményeiről.

A Dr. Székely Endre Pestszentimre Történeti Társaságnak érdemes volt dolgoznia, s az eredményeink méltóvá teszik a 15 éves jubileumunkról történő megemlékezést.